

FAFARAGÁS

(gondolatok Tamás 77. szövegrészletének faragása közben)

Aktivitás vagy passzivitás? Tenni, vagy lenni? A kérdés jó ideje kísér. Mintha lehetne választani. Pedig hatalmas tábora van mindkettőnek. És ott a táborokon kívüliek többsége, akiknek ez nem kérdés, hiszen tudják, vagy nem tudják, a vagy-vagy lehetetlen. Egyetlen lehetséges, az is-is. De hogyan? Mi a mérce? Pedig valamikor gyerekkoromban világos volt. Amikor „jól mentek” a dolgok a suliban, nyugodtan lehetett biciklizni, csavarogni a haverokkal, bogarászni a patakparton, vagy lógatni a lábam: vagyis lehetett szétszórtan, vagy nagyon is összeszedetten, de szabadon választva bármit csinálni, bármibe beleveszni, ami a szórakozás, vagyis a passzivitás, a létezés kategóriájába tartozott. Ha viszont „nem mentek jól” a dolgok, akkor jött a „szedd össze magad fiacskám!”, vagyis „kösd fel a gatyádat, mert így nem vesznek fel a gimibe!”, vagy csak „lecsúszol az alsó harmadba, ahol ugye nem szeretnél lenni.” Volt egy mérce: a szülők igény szintje és ennek következménye, az önbecsülés homályos érzése. És a hogyan sem volt kérdés: le kellett ülni és bemagolni azt, amit be kellett. Azonban – ahogy később megértettem – volt mögötte egy láthatatlan bázis, amin az egész nyugodott. Ez a bázis – minden, akkor és azt követően is igencsak sok és mély negatív tapasztalat ellenére, lévén a háborút közvetlen követő időszak – a katolikus vallás és az arra alapozott erkölcs volt: fenntartás nélkül elfogadni, hogy van felettem valami feltétel nélkül jóindulatú és sokkal nagyobb. És ennek rendje az ismétlésre volt alapozva. Az éves nagy ünnepek ciklikus ismétlődése, a heti szentmisehallgatás, a gyónás és áldozás, a rendszeres hittanórák olyan finoman lopták be az alapokat az akkor igencsak fogékony szervezetbe, hogy – végső soron – a későbbi még nagyobb megrázkódtatások, megtagadások és keresések sem tudták ezt az alapot megrengetni, sőt, mindezek mintha ezt az alapot erősítették, mélyítették, szélesítették volna. Nem a formára gondolok itt, hanem az irányultságra. De nem akarok ebbe belemenni, mert rengeteg félreértés születik és született már ezzel kapcsolatban.

Később komplikálódtak a dolgok. A mérce tekintetében: a szülők levették kezüket a már kezelhetetlen felnőttről, az önbecsülést pedig felváltotta valamiféle becsvágy, ami mindig kifelé, a világ felé irányult és kívülről várt visszajelzést is. A hogyan pedig...? Maradt a mindennapi aktivitás a munkahelyen és a családban, és maradt a mindennapi éjszakai alvás és az évi két hét – később akár egy hónap – szabadság. A felettem lévő jóindulatú, jóval nagyobb jelentősége valahogyan elhalványodott. És akkor feltűntek az aktívak és megkérdezték: nem látod mi folyik körülötted? Nem látod mekkora szükség van ez erődre, a figyelmedre, az akaratra, a pénzedre a világban? És a szabadság egy része is elment az aktivitásokra, melyeket a már korábban felismert, vagy mások által inspirált felelősség érzete táplált. Volt egy erkölcsi mérce, egy ideál, és volt egy közösen elfogadott „mit is kell tenni” - vagyis a hogyan. És később megjelentek a passzívak és megkérdezték: nem látod mennyit rontasz a világon a sok sürgés-forgásoddal? Nem látod, hogy nincs másra szükség, mint lenni – csöndben, összeszedetten, figyelmesen, éberén: lenni? És a szabadság egy része elment a „sitingekre”, a lelkigyakorlatokra, a csendes közös beszélgetésekre, melyeket ugyancsak a mások által inspirált felelősség érzete táplált. Volt egy erkölcsi mérce, egy ideál, és egy közösen elfogadott „mit is nem kell tenni, hogy legyél” - vagyis a hogyan. És különös módon mindkettő olyan út volt, ami – ha meglehetősen későn is - mások, a világ, a szenvedők, a kicsinyek és a rászorulók felé irányított. De volt egy pont, ahol minden kérdésbe került. És a kérdésnek súlya lett és fájni kezdett. Ki ez az aktív? Ki ez a passzív? Miért aktív, ha aktív és miért passzív, ha passzív? Tudja-e mit miért tesz? És ki az, aki tudja? Ismeri-e? Ki ismer kicsodát? Vagyis kérdésbe került az aktivitás és a passzivitás alanya és ezzel a mikéntje és hogyanja is. Aktív-e a Hold, amikor a Föld körül forog? Aktív-e a hangya, amikor szolgálja a bolyt? Aktív-e valami attól, hogy az élet pusztá résztvevője? Vagy a másik oldalról: passzív-e az a kutató orvos, aki eredmény nélkül évtizedekig kutatva valamilyen vírust, éjszaka arra ébred, hogy megvan a megoldás? Vagy passzív-e az az édesanya, aki gyermeke betegágyánál tehetetlenül ül, várva a gyógyulásra? Vagy passzív-e az a parasztember, aki megtéve minden szükségést, reggelente kimegy a földjére és nézi, nő-e a búzája? A nézőpont került kérdésbe.

És akkor, nemrég találkoztam ezzel a néhány mondattal egy alig ismert szent könyvben. Először persze a második fele fogott meg, hiszen alapvetően aktív, tenni vágyó vagyok: „hasítsatok”, „emeljétek”. És mint legtöbbször, keresni kezdtem mit jelent, miről beszél ez a mondat. És miután széles körben csak ködös magyarázatokat találtam: ezoterikus, gnosztikus, metafizikai, stb. elhatároztam, hogy megpróbálom másképpen megfejteni. Egyszer korábban egy erdélyi asztalosmesternél voltunk látogatóban és láttam mit képes a tizenéves fia művelni egy darab fával, ha van hozzá tehetsége. A lakásban minden ki volt faragva, ami fából volt. Amikor hazajöttünk éreztem, hogy valami vonz ehhez az aktivitáshoz, és bár nem volt se szerszámom se tanítóm, érdeklődni kezdem. Aztán sógorom jóvoltából kaptam egy marokvéső készletet és nekiláttam. Bútoraink bánták tanulmányaimat, de lassan, tizenöt-húsz év alatt valami kialakult: egy amatőr

szeretete a fa, a forma, a jelentés, a minták és szimbólumok, és ne tagadjuk, a szerszámok iránt is. Ez volt az alap és egy faragás képe, ami ezt a szent szöveget dolgozta fel. A szöveg angolul volt és miután elhatároztam, hogy kifaragom, az első nehézséget a magyar szavak hossza okozta. Könnyű az angoloknak: „find me”. De a magyar „találtak engem” több, mint kétszer olyan hosszú. Egy évig csak terveztem a formát: elrendezés, betűméret, arányok, faminőség és alak, szín és felületkezelés, majd nekiláttam a fa beszerzésének, előkészítésének, kialakításának, próbafaragásoknak, hiszen betűk faragásával még sohasem volt dolgom. Terveimet számomra jelentős embereknek megmutattam, véleményeiket mélyen szívembe rejtettem, majd idén nyáron nekiláttam és két hét alatt kifaragtam a szöveget. A táblákat megfelelően színeztem és viaszoltam. Kész lett. Szép lett. Feleségemnek tetszett is. Hová teszed – kérdezte? Fogalmam sincs, de nem is érdekel – feleltem. Majd megtalálja a helyét – tettem hozzá. Aztán nővérem is megnézte és azt mondta, hogy Esztergomban a mellettük lévő kis kápolnában nagyon jól mutatna. Most itt áll a sufniban és várja a helyét, de ez a téma szempontjából látszólag lényegtelen.

Ahogy faragtam – naponta csak egy-egy szót -, lassan egyre világosabb lett, hogy ez a kifaragott szövegrész egyedül nem áll meg. Ez a rész csak utal valami teljesség egyik részére. És akkor utánanéztem a másik résznek – az első résznek - és elcsodálkoztam. Ez a szövegtöredék, ami évezredek alatt valahogyan, valamilyen állapotban fennmaradt, tartalmazza ezt a teljességet. Nemcsak a szavak értelmében, hanem az egész szövegtöredék – általam pillanatnyilag értett - jelentésében. A szövegtöredék alapja az a kijelentés, hogy „Én vagyok...” És ez az „Én vagyok” az a fény, amely minden fölött van. Régen úgy tanultuk, hogy, aki minden fölött van, az Isten, aki a Szeretet. Ma úgy mondják a fizikusok és csillagászok, hogy minden, ami van, a Nagy Bumm-tól van, onnan indult, az alatt van. Majd a szövegben ismét a minden, a Mindenség jelenik meg, aki szintén „Én vagyok” és ez az egész „tölem” jött ki és „hozzám” tér vissza. Valami kiárad, majd visszatér. Valami elindul egy lefelé haladó úton és visszatér egy felfelé menőn. Először aktív, majd átmeny passzívba, először pozitív, majd negatív lesz. Vagy éppen fordítva. Nézőpont kérdése. Milyen ismerős kép ez az Evangéliumokból – gondoltam. Elmegy, majd visszatér, elveszik, elkóborol, elrejtik, majd megkeresik, megtalálják. És eszembe jutott az is – csöndben, magamban -, hogy gyerekkori hitem is tartalmazta ezt a lejtővetelt és visszatérést, de mindig a születéssel és halállal hozták kapcsolatba, sohasem az étellel, és még kevésbé az egyszerű kis emberek életével. És minden ilyen mozgásban - nevezzük körkörösnek, vagy spirálnak, mert akárhogy csűrjük-csavarjuk, mindig erről van szó -, de van egy pont, ahol az irány megváltozik: passzívba átmeny aktívba, vagy fordítva. Ez a fordulópont, amelyre aztán az a nagyon finom utalás szerepel a szövegtöredék második részében. Már kezdtem kapizsgálni, hogy miért ezt a részt éreztem közel magamhoz, és érezte talán az az angol faragó is. A fordulópont, amit a görög metanoia szó fejez ki az Evangéliumokban, és amihez a gondolkodás megfordulását, megfordítását társítottuk leginkább, itt egy sokkal mélyebb jelentés kapcsolódhat. Bizonytalanul fogalmazok, mert nem értek az Evangéliumokhoz. Csak annyit tudok valahogy megfogalmazni, hogy ez az aktivitás, ami megfogott: „hasítsatok”, „emeljétek”, egy keresésre, egy éber, ma úgy mondják: tudatos keresésre utalhat. Mintha azt sugallná, hogy szüntelenül keressétek ezt az „Én vagyok”-ot, aki ott van a mindenségben mindenütt, még a fában is, még a kő alatt is. Lehetetlen – gondoltam -, hiszen a legjobb körökben úgy tanultam, hogy Isten Országát kell keresni önmagunkban, közöttünk, és ez a keresés rajtunk fordul. Vagy talán ez a kettő egy és ugyanaz? Talán itt lép be az a passzivitás, ami nem más, mint az aktivitás párja? Egy aktív passzivitás? Az ajtóban hüen várakozó szolgálé, miután elvégezte a rábízott tennivalókat, hogy beléphessen a harmadik erő: a gazdáé? Nem, ez lehetetlen, nem így tanultuk. De ez a forduló, ami rajtam múlik, nem ugyanaz-e, mint amiről a szövegrész beszél? Valami létre jött, az élet törvénye passzívan, különös körülmények közt kialakította, és ami élete során valamire hirtelen ráébred, megértődik benne, mert ehhez, ha lassan is, de létrejöttek benne a feltételek. Az értést új életgyakorlat követheti, vagyis egy másféle létezés, majd egy újabb ráébredés, értés és fordulat lassan felfelé. De hogyan? Ismétléssel és ismétléssel, vagyis tudatosan – ahogy gyerekkoromban tanultam? Mintha ez a visszatérő ág nem menne magától, ahogy a Föld forog a Nap körül, vagy ahogy a hangya dolgozik a bolyért és önmagáért. Mintha ezért dolgozni kellene valamin, valamit. Azonban, ha ezt a felismerést csak a fej tárolja el a többi közé – vagyis sem az érzelmet, az akaratot, sem a testet, a cselekvőképességet nem érinti – akkor nem változik semmi, csak tudni fogom mindezt, és a végén „szétdurran a fejem”. Hogyan „tudhatja” meg az érzelm és a test azt, amit a fej már tud, hiszen egészen más érdekli őket, nélkülük pedig nincs életgyakorlat-változás? A pszichológusok és pszichiáterek sokat és sokszor írnak arról, mi is érdekli az ember különböző funkcióit. És a fej, ha megértett valamit, hogyan képes továbbra is nyitott maradni? És ha nincs így – ami nyilvánvaló - hol az akadály: kinn vagy benn? És még a legjobbaink is rájuk, a többiekre mutatnak, a világra, a gazdagokra, a bankárookra, a médiára, a kultúrára, a vallásra, stb., mint az akadály okára. Azokra, akik évszázadok óta manipulálnak minket és mindent – rájuk, a tudatos „fekete mágusokra”. És ha nem így van, akkor hogyan? Itt lenne elásva a sok évezredes kutya?

De, nézzük meg, ki volt képes ilyen szavakat kimondani? Nyilván csak az, aki a többi hasonlót is

kimondta: „Én vagyok az út, az igazság és az élet.”, vagy „Én vagyok az ajtó...!”, vagy „Én vagyok a világ világossága...”, majd később tanítványainak: „ti vagytok a föld sója...” és még: „ti vagytok a világ világossága...”. Minden szava ennek a teljességnek egy-egy részletére utal, vagy az passzív ágra lefelé, vagy az aktívra, felfelé. Ha tesztek érte, odaadtok érte valamit, megláthatjátok saját szemetekkel, hiszen ti is általa vagytok: ott van fában, kő alatt, bennetek, ti vagytok az, ez a lényegetek, ami minden mozdulatokban, szavatokban, gondolatokban megnyilvánulhatna, ha hinnétek benne. Nem hiszek benne, pedig vagyok, létezek, ki tudom mondani: én vagyok!, vagy magyarul: vagyok! Létezek!

Megrázó élmény volt. Rájönni, hogy minden eddigi, korábbi értésem csak ezt szolgálta, ezt készítette elő. Pedig hány éve a fejemben volt, hányszor mondtam el fennhangon mások előtt. Idéztem baráti társaságban, lelkigyakorlaton, csoportban vagy csak kettesben beszélgetve erről-arról. De nem volt bennem. Nem volt közöm hozzá, nem volt velem közvetlen kapcsolat, nem éltem át, csak a fejemben volt. És már ma sincs, csak az íze, a „só” íze. Ez az ajándék elmúlik. Már csak beszélni, írni lehet róla és várni, hátha ismét megjelenik. Nem az értés, hanem a „só” íze, a létezésnek ez a sajátos – gyengén hívogató, szelíd – íze, illata, a vagyok íze, illata. Hirtelen milyen más lett minden, hiszen minden van, létezik, mint én. Létezik, vagyis kifejlődik, elvégzi a munkáját és visszafejlődik azzá, ami volt. A földből való, földdé; a fentről való valami feljebb valóvá, ha... Spirálok felfelé és lefelé – egyidejűleg. Egymást keresztezve, táplálva, vagy lerontva. Összhangban a nagy „Én Vagyok” útjával, ami az élet maga. Nem az élet formái, hanem maga az Élet. Tényleg így lenne? A külső kép látszólag teljesen mást mutat. Mitől változik a látásomon, mi fordul rajtam? És hová lett közben az, akin valami fordul? És mégis! Vagyok!

Várni és faragni?! Passzivitás és aktivitás, cselekvés és létezés, a szokás szerinti mechanikussága és figyelmes összeszedettség. Közte lenni, de azzal az alázattal, amiről a Miatyánk árulkodik: felé fordulva minden képességgel, ugyanakkor, ugyanazokkal a képességekkel tevékenykedni a világban. Ugyanakkor, közben. Ez a kulcs, a mérték: az és. Milyen mértékben vagyok erre képes, ma, most, itt? Lehetséges ez egyáltalán? Embernek lehetséges ez? Talán csak egy valódi embernek lehetséges. Hogyan? Hát, talán pont így. Aztán ha elveszett, újra és újra. De ezért az ajándékért valamivel fizetni kell. Egy év ment rá a faragni való táblák tervezésére. Sok évtized arra, hogy egyáltalán összejöhessen bennem ez a terv. És a születésemet ki tervezte meg? Milyen feladattal? Hol is tartok?

Én, én, én..., vagy talán néha nem! Talán néha az, akiről a szent könyv szövegrésze így beszél: Én vagyok...?

Dobogókő, 2013. július 13.